

ARAŞTIRMA RESEARCH

DOI: 10.5336/mdethic.2025-108313

Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji Dersinin Öğrencilerin Etik Değerlerine Etkisi: Yarı Deneysel Çalışma

The Effect of Nursing History and Deontology Lesson on Students Ethical Values: Quasi-Experimental Study

 Zahide AKEREN^a

^aBayburt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Bayburt, Türkiye

ÖZET Çalışma, “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin etik değerlerine (sorumluluk, saygı duyma ve adil olma) etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yarı deneysel tasarımıyla gerçekleştirilen çalışma grubunu, bu dersi alan 39 öğrenci (girişim grubu) ve dersi almayan 48 öğrenciden (kontrol grubu) oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sağlık Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Etik Değerleri Ölçeği (SBOÖEDÖ)” kullanılmış ve 87 öğrenci dâhil edilmiştir. Girişim grubundaki öğrencilere, 13 hafta boyunca haftada 2 saat süren “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” eğitimi verilmiştir. Kontrol grubuna ise herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Eğitim sürecinin sonunda, her iki gruba tekrar SBOÖEDÖ uygulanarak veriler toplanmıştır. Girişim grubundaki öğrencilerin SBOÖEDÖ ön test toplam puanı (113,48±13,04) iken, son test toplam puanıdır (122,23±14,11). Ön test ve son test toplam puanı arasındaki farkın istatistiksel anlamlı olduğu bulundu ($p<0,05$). Kontrol grubundaki öğrencilerin SBOÖEDÖ ön test toplam puanı (117,56±11,21) iken, son test toplam puanı (115,79±10,34)’dır. Ön test ve son test toplam puanları arasında anlamlı fark bulunmadı ($p>0,05$). Girişim ve kontrol grubunun ön testler SBOÖEDÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında, anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0,05$); son testte anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersi alan öğrencilerin SBOÖEDÖ puanlarında artış saptandı. Girişim grubundaki öğrencilerin “sorumluluk bilinci” alt boyut puan ortalamaları açısından grup içi ($t=-2,397$; $p=0,022$) ve 2 grup arasında istatistiksel anlamlı artış saptandı ($t=-3,425$; $p=0,001$). Aynı zamanda bu gruptaki öğrencilerin “adil olma” alt boyut puan ortalamalarında grup içerisindeki artışın istatistiksel anlamlı olduğu saptanırken ($t=-2,743$; $p=0,009$) “saygı duyma” alt boyut puan ortalamalarında grup içerisindeki artışın istatistiksel anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin etik değerlerini olumlu yönde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT The study was conducted to examine the effect of the “Nursing History and Deontology” lesson on students’ ethical values (responsibility, respect, fairness). The study group designed using a quasi-experimental method, consisted of 39 students who took the lesson (intervention group) and 48 students who did not (control group). “The Personal Information Form” and “the Ethical Values Scale for Students Studying in Health Sciences (EVSSHS)” were used as data collection instruments, and a total of 87 students participated in the study. Students in the intervention group received the “Nursing History and Deontology” lesson for 2 hours per week over a period of 13 weeks. The control group did not receive any intervention. At the end of the educational process, both groups were re-administered the EVSSHS, and the data were collected again. The mean pre-test EVSSHS score of the intervention group was 113.48±13.04, while the post-test mean score was 122.23±14.11. The difference between the pre- and post-test total scores was found to be statistically significant ($p<0.05$). In the control group, the pre-test mean score was 117.56±11.21, and the post-test mean score was 115.79±10.34. No significant difference was observed between their pre- and post-test scores ($p>0.05$). When comparing the mean pre-test EVSSHS scores of the intervention and control groups, no significant difference was found ($p>0.05$); however, a statistically significant difference was found in the post-test scores ($p<0.05$). The EVSSHS scores increased in the students who took the “Nursing History and Deontology” lesson. There was a statistically significant increase in both intra-group ($t=-2.397$; $p=0.022$) and inter-group ($t=-3.425$; $p=0.001$) comparisons of the “responsibility awareness” sub-dimension scores for students in the intervention group. Additionally, a statistically significant within-group increase was observed in the “being fair” sub-dimension scores ($t=-2.743$; $p=0.009$). However, the increase in the “respect” sub-dimension scores within the group was not statistically significant ($p>0.05$). It was concluded that the “Nursing History and Deontology” lesson had a positive effect on students’ ethical values.

Anahtar Kelimeler: Deontoloji; saygı duyma; adil olma; sorumluluk

Keywords: Deontology; respect; fairness; responsibility

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Akeren Z. Hemşirelik tarihi ve deontoloji dersinin öğrencilerin etik değerlerine etkisi: Yarı deneysel çalışma. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2025;33(2):51-8.

Correspondence: Zahide AKEREN

Bayburt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Bayburt, Türkiye

E-mail: demirbas.zahide@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics, Law and History.

Received: 08 Jan 2025

Received in revised form: 07 Apr 2025

Accepted: 04 May 2025

Available online: 26 May 2025

2146-8982 / Copyright © 2025 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Etik, insan ilişkilerine temellenmiş olan eylemleri, değerleri, kuralları ve normları, doğru yanlış gibi ahlaksal açıdan düzenleyen felsefi disiplindir.¹ Hemşirelik, kavramsal bilgi ve beceriyi gerektiren uygulamalı sağlık disiplindir. Hizmet verdiği insanın çok farklı özelliklere sahip olmasından dolayı, sıklıkla problemle karşılaşır. Bunun yanında, modern sağlık hizmetlerinin zorluğu da eklendiğinde mesleği icra etmek zor ve karışık hâle gelmektedir.² Hemşireler ve hemşirelik öğrencileri, hasta bakımını sağlamaya çalışırken, karmaşık hasta ve aile ilişkilerinde etik sorunlarla karşılaşmaktadırlar.³ Bu etik sorunların çözümünde etik tutumların kazanılması, etik bilincinin kazanılmasının hemşirelere rehberlik sağlayacağı bildirilmektedir.⁴

Hemşirelik alanında yürütülen etik eğitimler, teorik ve uygulamalı olarak verilir. Etik eğitimi alan hemşirelerin daha eleştirel düşünmeye sahip olurlarken, etik duyarlılık konularında bilgi sahibi oldukları ve bakım tutumlarında da etkili ve erdemli davranışlar geliştirdikleri vurgulanmaktadır.⁵ Bunun için hemşirelik eğitiminde etik değerlerin, ikilemlerin, tutumların yer alması önem arz etmektedir. Etik eğitimin verilmesinde kullanılan teorik bilgilerin yanı sıra, olgu sunumları, grup odaklı çalışmalar ve tartışmaların etkili olabileceği bildirilmektedir.⁶ Başaran tarafından yapılan çalışmada, hemşirelik bölümünde okuyan son sınıf öğrencilerinin intörlük uygulamalarındaki etik sorunların %50'sinin hastalara yanlış ilaç uygulamasında ve %31,3'ünün iletişimde problemler yaşadıkları ortaya konulmuştur. Türkiye'deki lisans düzeyinde eğitim veren hemşirelik öğrencilerinin etik eğitimlerinin alanda uzman olmayan öğretim elemanları tarafından verildiği ve etik/deontoloji ders sürelerinin, içeriklerinin ve adının okuldan okula değişiklik gösterdiği bildirilmektedir.⁴ Hemşirelik öğrencilerinin klinikte etik sorunlar yaşadıkları ve bunların farkındalıklarına sahip olmalarına rağmen, etik karar vermede aktif rol alamadıkları bildirilmektedir.⁷ Bu bağlamda hemşirelerin etik sorunları ve ikilemleri çözmede karar alma becerilerinin geliştirmesinin önemli olduğu görülmektedir.⁸ İnsan, sağlık, toplum ve çevre koşulları arasında çok yönlü ve sürekli iletişimi olması gereken hemşirelerin özerk kararlar alabilme yeteneğine de sahip olması gerekir.⁹ Hemşirelik alanında meslek etiği ilk çağdan günümüze

kadar değişerek ve yenilenerek gelmiştir. Hemşirelik etiği tarihi incelendiğinde; meslek etiği kavramı yalnızca hemşirelerin kişiliklerine, ahlakına, görgü ve doğru tavırlarına odaklanmıştır.¹⁰ Günümüzde ise, hemşirelerin günlük çalışmalarına rehberlik eden örgütsel ve kurumsal etik, diğer sağlık meslekleriyle bağlantılıdır.¹¹

Hemşirelik öğrencileri yeterli klinik deneyime sahip olmadıklarından dolayı, karşılaşılan ve karşılaşılabilecek etik sorunlara karşı daha savunmasızdılar.¹² Bundan dolayı, eğitimlerinde etik teorileri ve ilkeleri öğrenmelerine rağmen, klinik uygulamada destek ve rehberliğin az olmasından etik sorunlar yaşayabilmektedirler.¹³ Bu etik sorunlarla daha etkili mücadele edilmesi için etik karar alma eğitimlerinin kapsamlı bir şekilde sunulması ve etik eğitiminin hemşireliğin temel bir bileşeni hâline gelmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹⁴ Küçük ve ark.nın çalışmasında, hemşirelik öğrencilerinin etik karar verme düzeyleri incelenmiş ve en fazla karşılaşılan sorunun hasta ile hemşire arasındaki iletişim sorunları olduğu ortaya konulmuştur.¹⁵ Park ve ark.nın yaptıkları çalışmada, hemşirelik öğrencilerine verilen etik ders saatlerinin artırılmasıyla birlikte ahlaki duyarlılığın ve muhakemenin de paralelin de arttığı gösterilmiştir.¹⁶ Öğrencilerin etik kararlar alabilmeyi öğrenmeleri için de hemşirelik bölümlerinde etik derslerinin olması gerekir.¹⁷ Hemşirelik öğrencilerinin “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersi aracılığıyla mesleğe bağlılıklarının pekişeceği, eleştirel düşünmelerine olumlu katkılar sağlayacağı bildirilmektedir.¹⁸ Bu çalışmada da “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersini alan öğrencilerin, etik değerlerinin (sorumluluk, saygı duyma ve adil olma) nasıl etkilendiğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TİPİ, YERİ VE ZAMANI

Bu araştırma, “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin etik değerlerine etkisinin incelenmesi amacıyla ön test son test, kontrol gruplu yarı deneysel tipte gerçekleştirildi. Evren, Bayburt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin Hemşirelik bölümünde 2023-2024 eğitim döneminde öğrenim gören öğrencilerden oluştu.

ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evrenini, 101 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem hesaplanmasına gidilmeden araştırmaya tüm evrende çalışılması planlanmıştır. Evren, küçük olduğu için örneklem hesaplamasına gerek duyulmamış ve tüm öğrenciler dâhil edilmiştir. Çalışmanın kontrol grubunu “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersini almayan birinci sınıf hemşirelik öğrencileri oluşturmaktadır. Girişim grubunu ise “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersini alan ikinci sınıf hemşirelik öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı dönemde; hemşirelik birinci sınıfa kayıtlı 53 öğrenci bulunmaktaydı ve 3 öğrenci aktif değildi ve 2 öğrenci katılmayı kabul etmedi. 48 öğrenci çalışmaya dâhil edildi. “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersine kayıtlı 48 öğrenciden 3 öğrencinin çalışmaya dâhil olmak istememesi, 6 öğrencinin de veri toplama formlarını tam dolduramamalarından dolayı toplam 9 öğrenci çalışmadan çıkarıldı ve 39 öğrenci ile araştırma verileri toplandı. Araştırma evreninin %89,1’ini temsil eden toplam 87 öğrenciden veri toplandı.

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın verileri, “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sağlık Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Etik Değerleri Ölçeği (SBOÖEDÖ)” ile toplandı. Girişim ve kontrol gruplarına ön test olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “SBOÖEDÖ” dolduruldu. Girişim grubu 13 hafta ve haftalık 2 saatlik “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersi almıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. İki gruba da 13 hafta sonra “SBOÖEDÖ” doldurtulmuştur.

Seçmeli ders olarak yürütülen “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersi, haftada 1 kere ve 2 saat yürütülmektedir. Ders kapsamında verilen eğitimin içeriğinde etik ilkeler, etik kodlar etik kurullar, ilk, orta, yeni ve yakınçağda hasta bakımı, meslek etiği ve dayandığı temel kavramlar, etik sorunlar, etik ikilemler, etik değerler, biyoetik, etik karar verme süreci, hemşirelikle ilgili yasalar ve yönetmelikler, hemşirelikte meslekleşme süreci, hemşirelik değerleri, hemşirelik felsefesi, sağlık hizmetlerinde ve hemşirelik uygulamalarında etik sorunlar, bakım etiği ve hemşirelik konuları yer almıştır. Eğitim içeriği literatür taraması sonucunda oluşturulduktan sonra doktora

eğitimi almış araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Eğitim görsel ve işitsel materyaller kullanılarak verilmiştir. Sınıfın etkin katılımı amacıyla tartışma, soru cevap ve beyin fırtınasıyla teorik bilgilerin pekiştirilmesi amaçlanmış ve olgu sunumlarının yapılmasıyla da kalıcılığının artırılması amaçlanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Kişisel Bilgi Formu: Literatür taranarak geliştirilen formda yaş, cinsiyet, hemşirelik mesleğini isteyerek tercih etme durumu ve yaşadığı yer olmak üzere 4 soru yer aldı.¹⁹

Sağlık Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Etik Değerleri Ölçeği: Ölçek, sağlık bilimlerinde okuyan öğrencilerde etik değerleri ölçmek amacıyla Karaman ve Barut tarafından geliştirilmiştir.²⁰ Ölçek 27 madde olup, Sorumluluk Bilinci, Adil Olma ve Saygı’dan oluşan 3 faktör bulunmaktadır. Bütün faktörlerin Cronbach alfası 0,89’dan büyüktür.²⁰ Beşli Likert tipi ölçekte olumsuz madde bulunmamaktadır. Toplam puan minimum 27, maksimum 135’tir. Puanın artması öğrencilerin etik değerlerinin de olumlu yönde arttığını ifade etmektedir. Bu çalışmada, Cronbach alfa güvenilirlik değeri 0,92 bulundu.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Nicel verilerin analizinde IBM SPSS 22 (IBM Corp., Armonk, NY) paket program kullanıldı. Verilerin normal dağılımı Skewness ve Kurtosis ile incelendi ve normal dağılıma sahip olduğu sonucuna ulaşıldı. Skewness ve Kurtosis -2-+2 arasında değer olması durumunda normal kabul edilebilir.²¹ Tanımlayıcı istatistiklerde ortalama, standart sapma, minimum-maksimum, sayı ve yüzde kullanıldı. Verilerin analizinde gruplar arası incelemede için bağımsız örneklem t-testi, grup içi incelemelerde eşleştirilmiş örneklem t-testi kullanıldı.

ETİK KURUL VE HASTA ONAMI

Bayburt Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 13 Kasım 2023 tarih ve 168246 sayılı etik kurul onayı alındı. Araştırmanın uygulanabilmesi için araştırmanın yapıldığı Üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından 4 Ekim 2023 ve 15929 sayılı araştırma izni alındı. Ayrıca SBOÖEDÖ’nün kullanımı için Sayın

Dr. Öğr. Üyesi Funda KARAMAN'dan izin alındı. Etik kurul ve kurum izninden sonra çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere yüz yüze araştırma hakkında bilgi verilerek bilgilendirilmiş onamları alındı. Araştırma Helsinki bildirgesi ilkelerine uygun olarak yürütüldü.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması girişim grubunda $19,97 \pm 0,87$ yıl, kontrol grubunda $18,79 \pm 0,98$ yıldır. Girişim grubu öğrencilerin %59'u kadın, %56,4'ünün yerleşim yeri il merkezi ve %66,7'si kendi rızasıyla hemşirelik bölümünü seçmiştir. Kontrol grubu öğrencilerin %64,6'sı kadın; %54,2'sinin yerleşim yeri il merkezi ve %52,1'i kendi rızasıyla hemşirelik bölümünü seçmiştir. Cinsiyet, yaşanan yer ve hemşirelik mesleğini kendi isteğiyle seçme durumları açısından girişim ile kontrol grubu arasında anlamlı farklılık saptanmazken ($p > 0,05$), yaş açısından anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$) (Tablo 1).

Girişim grubundaki öğrencilerin eğitim öncesi SBOÖEDÖ puan ortalaması $113,48 \pm 13,04$ ve eğitim sonrası puan ortalaması $122,23 \pm 14,11$ 'dir. Öğrencilerin eğitim sonrası SBOÖEDÖ puan ortalamasının istatistiksel açıdan anlamlı derecede arttığı belirlenmiştir ($p < 0,05$). Kontrol grubundaki öğrencilere herhangi bir girişimde bulunulmamış olup; öğrencilerin ön test SBOÖEDÖ puan ortalaması $117,56 \pm 11,21$ ve

son test puan ortalaması $115,79 \pm 10,34$ 'dür. Öğrencilerin eğitim sonrası SBOÖEDÖ puan ortalamasının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$). Ön testte SBOÖEDÖ puan ortalamaları açısından 2 grup arasında anlamlı farklılık bulunmazken ($p > 0,05$); son testte SBOÖEDÖ puan ortalamalarında girişim grubu öğrencilerinin kontrol grubu bireylerine göre anlamlı olarak daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu belirlendi ($p < 0,05$) (Tablo 2).

SBOÖEDÖ alt boyutu "sorumluluk bilinci" ile ilgili; girişim grubundaki öğrencilerin ön testteki puan ortalaması $38,46 \pm 4,33$, son test puan ortalaması $41,38 \pm 5,20$; kontrol grubu bireylerin ön test puan ortalaması $39,14 \pm 4,15$, son test puan ortalaması $38,00 \pm 3,70$ 'dir. İki grup arasında; ön test açısından istatistiksel anlamlı farklılık saptanmazken ($p > 0,05$), son testte istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($t = -3,425$; $p = 0,001$). Grup içi incelemelerde, girişim grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarında anlamlı bir artış saptanırken ($t = -2,397$; $p = 0,022$); kontrol grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p > 0,05$) (Tablo 3).

SBOÖEDÖ alt boyutu "saygı duyma" ile ilgili; girişim grubundaki öğrencilerin ön test puan ortalaması $35,64 \pm 4,11$, son test puan ortalaması $43,35 \pm 6,06$; kontrol grubu bireylerin ön test puan ortalaması $41,68 \pm 5,54$, son test puan ortalaması $41,43 \pm 5,18$ 'dir. İki grup arasında; ön ve son test açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p > 0,05$). Grup içi incelemelerde, 2 gruptaki öğrencilerin puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p > 0,05$) (Tablo 3).

SBOÖEDÖ alt boyutu "adil olma" ile ilgili; girişim grubundaki öğrencilerin ön test puan ortalaması $39,38 \pm 6,67$, son test puan ortalaması $41,38 \pm 5,20$; kontrol grubu bireylerin ön test puan ortalaması $39,14 \pm 4,15$, son test puan ortalaması $38,00 \pm 3,70$ 'dir. İki grup arasında; ön ve son test açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p > 0,05$). Grup içi incelemelerde, girişim grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarında anlamlı bir artış saptanırken ($t = -2,743$, $p = 0,009$); kontrol grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p > 0,05$) (Tablo 3).

TABLO 1: Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı bilgileri (n=87)

	Girişim grubu (n=39)	Kontrol grubu (n=48)	Test istatistiği p değeri
Yaş ($\bar{X} \pm SS$)	$19,97 \pm 0,87$	$18,79 \pm 0,98$	($t = -5,845$)
(minimum-maksimum)	(18-23)	(17-21)	0,000
	n (%)	n (%)	
Cinsiyet			
Kadın	23 (59,0)	31 (64,6)	$(\chi^2 = 0,288)$ 0,660
Erkek	16 (42,0)	17 (35,4)	
Yerleşim yeri			
İl merkezi	22 (56,4)	26 (54,2)	$(\chi^2 = 0,044)$ 1,000
İlçe-köy	17 (43,6)	22 (45,8)	
Hemşirelik bölümünü kendi isteğiyle seçme			
Evet	13 (33,3)	23 (47,9)	$(\chi^2 = 1,877)$ 0,170
Hayır	26 (66,7)	25 (52,1)	

SS: Standart sapma; t: Bağımsız örneklem t-testi; χ^2 : ki-kare testi

TABLO 2: SBOÖEDÖ toplam puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=87)

	Girişim Grubu (n=39)		Kontrol Grubu (n=48)		Gruplar arası (n=87)	
	Ön test $\bar{X} \pm SS$	Son test $\bar{X} \pm SS$	Ön test $\bar{X} \pm SS$	Son test $\bar{X} \pm SS$	Ön test	Son test
	(minimum-maksimum)	(minimum-maksimum)	(minimum-maksimum)	(minimum-maksimum)		
SBOÖEDÖ*	113,48±13,04 (81-135)	122,23±14,11 (92-144)	117,56±11,21 (88-135)	115,79±10,34 (95-135)	t=1,542 p=0,127**	t=-2,376 p=0,020**
Test p değeri	t=-2,603, p=0,013*		t=0,846, p=0,402*			

*Bağımlı gruplar eşleştirilmiş örneklem t-testi; **Bağımsız gruplarda bağımsız örneklem t-testi. SS: Standart sapma; aSBOÖEDÖ: Sağlık Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Etik Değerleri Ölçeği

TABLO 3: Sağlık Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Etik Değerleri Ölçeği alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=87)

	Girişim grubu (n=39)		Kontrol grubu (n=48)		Gruplar arası (n=87)	
	Ön test $\bar{X} \pm SS$	Son test $\bar{X} \pm SS$	Ön test $\bar{X} \pm SS$	Son test $\bar{X} \pm SS$	Ön test	Son test
	(minimum-maksimum)	(minimum-maksimum)	(minimum-maksimum)	(minimum-maksimum)		
Sorumluluk bilinci	38,46±4,33 (27-45)	41,38±5,20 (30-48)	39,14±4,15 (88-135)	38,00±3,70 (95-135)	t=0,745 p=0,458**	t=-3,425 p=0,001**
Test p değeri	t=-2,397, p=0,022*		t=1,399, p=0,168*			
Saygı duyma	35,64±4,11 (24-40)	37,48±4,62 (25-43)	36,72±2,96 (27-40)	36,35±3,08 (30-40)	t=1,385 p=0,171**	t=-1,312 p=0,194**
Test p değeri	t=-1,760, p=0,086*		t=0,608, p=0,546*			
Adil olma	39,38±6,67 (27-50)	43,35±6,06 (31-54)	41,68±5,54 (28-50)	41,43±5,18 (32-50)	t=1,724 p=0,089**	t=-1,568 p=0,121**
Test p değeri	t=-2,743, p=0,009*		t=0,253, p=0,802*			

*Bağımlı gruplar eşleştirilmiş örneklem t-testi; **Bağımsız gruplarda bağımsız örneklem t-testi. SS: Standart sapma; *SBOÖEDÖ: Sağlık Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Etik Değerleri Ölçeği

TARTIŞMA

“Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersini alan öğrencilerin, etik değerlerinin (sorumluluk, saygı duyma ve adil olma) incelenmesi amacıyla yapılmış olan çalışmada “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin etik değerlerini ve “sorumluluk bilinci” etik boyutu puan ortalamasını artırıcı etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, “saygı duyma” etik boyutu puan ortalamasına etkisi olmadığı ve “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersini alan öğrencilerin grup içi “adil olma” etik boyutu puan ortalamasını artırdığı tespit edilmiştir. Hastalara bireysel ve güvenilir bakımı sunmak hemşirenin sorumluluğundadır. Bu sorumlulukları yerine getirmede hemşirelerin etik ilkelere uygun hareket etmesi gerekir. Hemşirelik mesleğinin etik ilkeleri; yarar sağlama, zarar vermeme, özerklik, adalet, mahremiyet ve sır

saklamadır. Hemşirelik mesleğinin etik ilkeleri, mesleki sorumluluk bilincinin geliştirilmesinde yol göstericidir.²² Memarian ve ark.nın çalışma verilerini yarı yapılandırmış görüşme ile topladıkları araştırmalarının sonucunda, hemşirelerin sorumluluk bilincinin etik davranışları etkileyebileceği bildirilmiştir.²³ Hemşirelerin etik karar vermelerinde ve etik değerlerinde etkili olan durumlardan bazıları; yaşam sonu bakım sorunları, hasta rızası alma, sağlık çalışanları veya ailelerle çatışmalar, hasta mahremiyeti, hasta hakları ve kurumun zorlukları gibi konulardır.²⁴ Gül ve ark. etik dersi alan hemşirelik öğrencilerinin etik karar verebilme düzeylerine olumlu etkisi olduğunu bildirmişlerdir.¹⁷ Çalışma, tanımlayıcı tipte yapılmış olup, örnekleme oluşturan öğrencilerin etik dersini alanların %54,1 olduğu, almayanların %45,9 olduğu bildirilmiştir.⁸ Yeom ve ark.nın yapmış olduğu tek gruplu ön test son test çalışmalarında, 90 dk’lık top-

lam 7 kez hemşirelik etiği eğitim verdikleri 70 hemşirelik öğrencisinin ahlaki duyarlılıkları ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerine etkisinin olmadığını bildirmişlerdir.²⁵ Mevcut çalışma, ön test ve son test kontrol gruplu yapılmış olup, “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin etik değerlerini artırıcı etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun sebebinin “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersini alan öğrencilerde karşılaşılan etik sorunlar karşısında baş edebilme konusunda olumlu tutum ve farkındalık oluşturmuş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Dehghani ve ark.nın İran’daki hemşirelik uygulamasında mesleki etiği etkileyen faktörleri keşfetmeyi ve tanımlamayı amaçladıkları çalışmalarında en az 5 yıl deneyime sahip 30 hemşire ile görüşmeler yapılmış. Bu nitel çalışmanın sonucunda 5 temel kategori oluşturulmuş ve bu kategorilerden birisi de bireysel karakter ve sorumluluk olarak belirlenmiştir.²⁶ Sorumluluk; yalnızca bir görevi belirli olan kurallar çerçevesinde yapmak olmayıp, görevi yaparken de istekli olmayı, kararlarını uygulayabilmeyi gerektiren bir duygu olarak tanımlanır. Mesleklerin toplum tarafından kabul görebilmesi meslek üyelerinin sorumluluklarını yerine getirebilme düzeyleri ile ilişkilidir. Bu bağlamda hemşirelerin topluma, hastalarına, meslektaşlarına, diğer sağlık çalışanlarına, kuruma ve kendisine karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklar yerine getirilirken hemşire ne kadar mesleğini benimsemiş ise bu düzeyde de sorumluluklarını yerine getirebilecektir.²⁷ Bu çalışma, sonucunda “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin eğitim kapsamında hemşirelerin görevlerinin ve süreçlerinin anlatılmasının “sorumluluk bilinci” etik boyutu puan ortalamasında artırıcı etkisi olduğu düşünülmektedir.

Hemşirelik mesleğinin özerk ilkelerinden olan merhamet, saygı ile bağlantılı kavramdır. Hemşirelerin insan haklarına, sağlığına ve onuruna saygı duyması gerekmektedir. Aynı zamanda hastaların kişisel tercihlerine, değerlerine ve ihtiyaçlarına saygılı olunması da gerekmektedir.²⁸ Hemşirelik ilkelerinin etik ilkelerinden olan özerklik, hastalara saygı duymayı ifade eder. Hastaya bütün işlemler hakkında bilgi vermek, hastayı da bu sürece dâhil etmek ve hastanın verdiği kararlara saygı duymak yer alır.²⁹ Çıray Gün-

düzoğlu ve ark.nın hemşirelik öğrencilerinin merhamet düzeyini araştırdıkları tanımlayıcı tipteki çalışmalarının sonucunda, katılımcıların %18,1’inin merhamet kavramını saygı duyma olarak ifade ettiklerini bildirmişlerdir.²⁸ Bu çalışmada, “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin “saygı duyma” etik boyutu puan ortalamasına etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun kontrol ve girişim grubundaki öğrencilerinin büyük çoğunluğunun hemşirelik mesleğini kendi istekleriyle seçmemiş olmasından ve saygı duyma boyutunun ön testte de yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür.

Adil olma, doğru davranma, adalet ilkesine uygun hareket etme olarak tanımlanır. Hemşirelerin hizmet verdiği hasta grubuna en iyi düzeyde bakım sunması gerekirken, adalet ve eşitlik ilkesini hayata geçirilmesi gereklidir.⁶ Küçük ve ark.nın çalışmalarında, hemşirelik öğrencilerinin en fazla benimzedikleri 3 etik ilke sırasıyla yarar sağlama, adil olma ve zarar vermeme olduğu ifade edilmiştir.¹⁵ Adil olmak, başka insanları önemsemek, ilgilenmek, güzel ve faydalı işler yapmak, başkasının yerine endişelenmeyi ifade eder. Kişi hakkının yasalar doğrultusunda rahatça kullanabilmesi ve hukuka aykırı davranmamasıdır.³⁰ Bu çalışmada, “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin grup içi “adil olma” etik boyut ortalamasını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun dersin kapsamında eğitim sürecindeki odaklanılan konularla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

SINIRLILIKLAR

Mevcut çalışma yürütüldüğünde araştırmanın yapıldığı üniversitenin hemşirelik bölümünde üçüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin bulunmamasıydı. Hemşirelik eğitiminin daha ilk yılında olan öğrenciler ile ikinci sınıf öğrencileri arasında önemli bilgi ve farkındalıklarının oluşmasından kaynaklı çalışmanın kontrol grubunun birinci sınıf öğrencilerinden ve girişim grubunun ikinci sınıf öğrencilerden oluşması alındığında araştırmanın en önemli sınırlılığını oluşturmaktadır.

SONUÇ

Sonuç olarak, “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersinin öğrencilerin etik değerlerini ve “sorumluluk bi-

linici” etik boyutu puan ortalamasını artırıcı etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, “saygı duyma” etik boyutu puan ortalamasına etkisi olmadığı ve “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” dersini alan öğrencilerin grup içi “adil olma” etik boyutu puan ortalamasını artırdığı tespit edilmiştir. Üniversite eğitimi gören hemşirelik öğrencilerine hemşirelik etik dersinin yanında “Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji” derslerinin müfredatlara eklenmesi ve doktora eğitimi almış uzman hemşireler tarafından verilmesi tavsiye edilebilir. Hemşirelik öğrencileri ile yürütülecek etik eğitimlerinin teorik olarak verilmesinin yanı sıra, klinik uygulamalarda olgu sunumları, grup odaklı çalışmalar olarak da yürütülebileceği daha kapsamlı eğitim içeriklerinin oluşturulması önerilir. Eğitimlerin, etik anabilim dalları tarafından yürütülmesi ve yaygınlaştırılması tavsiye edilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirdiştirlik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma tamamen yazarın kendi eseri olup başka hiçbir yazar katkısı alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Epstein B, Turner M. The nursing code of ethics: is value, its history. Online J Issues Nurs. 2015;20(2):33-41. [Crossref]
- Akdemir N. İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı. 8. Baskı. Ankara: Akademisyen Kitabevi; 2023. [Crossref]
- Hoskins K, Grady C, Ulrich CM. Ethics education in nursing: instruction for future generations of nurses. OJIN: Online J Issues Nurs. 2018;23(1):1-4. [Crossref]
- Akbaş M, Tuncer İ, Kadioğlu S. Lisans düzeyindeki hemşirelik okullarında etik eğitiminin durumu [The status of ethical education at undergraduate level nursing schools]. Dokuz Eylül Üniv Hemşire Fak Elektron Derg. 2014;7(3):206-11. [Link]
- Vanlaere L, Gastmans C. Ethics in nursing education: learning to reflect on care practices. Nurs Ethics. 2007;14(6):758-66. [Crossref] [PubMed]
- Demir Karabulut S, Yalın NY, Şahinoğlu S. Hemşirelikte etik eğitimi konusunda eğitimcilerin görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi [Evaluating the views and suggestions of educators on ethics education in nursing]. Türk Biyoetik Derg. 2021;8(2):70-81. [Link]
- Korhan EA, Ceylan B, Üstün Ç, Kırşan M. Hemşirelik öğrencileri gözüyle klinik alanda etik sorunlar [Ethical problems in the clinical setting from the perspective of nursing students]. Ege Tıp Derg. 2018;57(2):75-81. [Link]
- McCurry MK, Revell SM, Roy SC. Knowledge for the good of the individual and society: linking philosophy, disciplinary goals, theory, and practice. Nurs Philos. 2010;11(1):42-52. [Crossref] [PubMed]
- Hussey T. Nursing ethics and Project 2000. J Adv Nurs. 1990;15(12):1377-82. [PubMed]
- Begley AM. On being a good nurse: reflections on the past and preparing for the future. Int J Nurs Pract. 2010;16(6):525-32. [Crossref] [PubMed]
- Kangasniemi M, Viitala K, Porkka S. A theoretical examination of the rights of nurses. Nurs Ethics. 2010;17(5):628-35. [Crossref] [PubMed]
- Bickhoff L, Sinclair PM, Levett-Jones T. Moral courage in undergraduate nursing students: a literature review. Collegian. 2017;24(1):71-83. [Crossref] [PubMed]
- Serçekuş P, Başkale H. Nursing students' perceptions about clinical learning environment in Turkey. Nurse Educ Pract. 2016;17:134-8. [Crossref] [PubMed]
- Sezer E, Kaya H. Hemşirelikte etik eğitime yönelik ihtiyaç analizi: sistematik bir inceleme [Needs analysis for ethics education in nursing: a systematic]. Ege Üniv Hemşire Fak Derg. 2024;40(3):457-72. [Crossref]
- Küçük S, Uysal N, Çakırer N, Kahrıman İ, Altundağ S, Göneng İ. Hemşirelik öğrencilerinin etik karar verme düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi [Determination the ethical decision making process levels of nursing students and the factors that effect them]. Acıbadem Üniv Sağlık Bilim Derg. 2017;(3):157-62. [Link]
- Park M, Kjervik D, Crandell J, Oermann MH. The relationship of ethics education to moral sensitivity and moral reasoning skills of nursing students. Nurs Ethics. 2012;19(4):568-80. [Crossref] [PubMed]
- Gül Ş, Duru Aşiret G, Bayrak Kahraman B, Devrez N, Örnek Büken N. Etik dersi alan ve almayan hemşirelik öğrencilerinin etik karar verebilme düzeylerinin incelenmesi [Investigating ethical decision-making levels of nursing students who did and did not take ethics courses]. Hemşirelikte Araşt Geliştirme Derg. 2013;15(1):23-31. [Link]
- Özveren H, Gülnar E, Doğan Yılmaz E, Çelik Durmuş S. The effect of the history of nursing course on students' knowledge of nursing history and critical thinking dispositions: a quasi experimental study. Soc Ment and Res Thinkers J. 2024;8(56):387-94. [Link]
- Bozkul G, Karakul A, Andı S, Düzgaya DS, Eren NB, Çamcı G. Mesleğin başında hemşirelik öğrencilerinin mesleki algıları: nitel bir çalışma [Perceptions of nursing students at the beginning of the profession: a qualitative study]. Samsun Sağlık Bilim Derg. 2022;7(2):587-602. [Crossref]
- Karaman F, Barut AY. Sağlık Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Etik Değerleri Ölçeği'nin geliştirilmesi [Development of the ethical values scale for students studying in health sciences]. Int Anatolia Acad Online J Health Sci. 2022;8(3):93-106. [Link]

21. Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. Using Multivariate Statistics. 6th ed. Boston: Pearson; 2013.
22. Karadağılı, F. Profesyonel hemşirelikte etik [Ethics in professional nursing]. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2016;6(3):197-200. [\[Link\]](#)
23. Memarian R, Salsali M, Vanaki Z, Ahmadi F, Hajizadeh E. Professional ethics as an important factor in clinical competency in nursing. Nurs Ethics. 2007;14(2):203-14. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
24. Poškutė M, Bartkienė A, Fatkulina N, Gefenas E. The contribution of professional autonomy in advancing ethical behaviour: a narrative review of studies in nursing. J Nurs Manag. 2022;30(7):2301-7. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
25. Yeom HA, Ahn SH, Kim SJ. Effects of ethics education on moral sensitivity of nursing students. Nurs Ethics. 2017;24(6):644-52. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
26. Dehghani A, Mosalanejad L, Dehghan-Nayeri N. Factors affecting professional ethics in nursing practice in Iran: a qualitative study. BMC Med Ethics. 2015;16:61. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
27. Korkmaz F. Meslekleşme ve ülkemizde hemşirelik [Profesionalizm and nursing in Turkey]. Hacet Üniv Hemşire Fak Derg. 2011;18(2):59-67. [\[Link\]](#)
28. Çıray Gündüzoğlu N, Akın Korhan E, Kuzeyli Yıldırım Y, Şenuzun Aykar F, Üstün Ç. Hemşirelik öğrencilerinde merhamet düzeyi [Compassion level of nursing students]. J Hum Rhythm. 2019;5(2):103-16. [\[Link\]](#)
29. Menendez JB. Informed consent: essential legal and ethical principles for nurses. JONAS Healthc Law Ethics Regul. 2013;15(4):140-4; quiz 145-6. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
30. Güleç Y. Adil Davranışlar Göstermede Din Eğitiminin Rolü [Doktora tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2014. [Erişim tarihi: 2 Ocak 2025]. Erişim linki: [\[Link\]](#)